

Для коментарів чи іншого зворотного зв'язку заповніть форму:
[форма зворотного зв'язку щодо цієї версії настанови](#)

Версія цього документу для друку: <http://guidelines.moz.gov.ua/documents/2918?id=ebm00890&format=pdf>

Настанови на засадах доказової медицини.
Створені DUODECIM Medical Publications, Ltd.

Настанова 00890. Надання допомоги залежним від алкоголю та наркотиків

Автор: Kaarlo Simojoki
Редактор оригінального тексту: Heidi Alenius
Дата останнього оновлення: 2017-09-08

Основні положення

- Стан гострої інтоксикації не повинен бути причиною відмови пацієнту у належному обслуговуванні та лікуванні.
- Необхідно використовувати рекомендовані можливості для виявлення проблем зловживання та скеровувати на лікування у поєднанні з відвідуванням закладів первинної медичної допомоги.
- У разі передозування здійснюється спостереження і лікування пацієнта.
- Інформаційні та інші послуги щодо правил ін'єкційної та сексуальної гігієни повинні бути доступними для тих споживачів наркотиків, для яких не завжди є можливим отримання медичних послуг, без вимагання від них припинення зловживання або звернення по допомогу в якості умов для отримання допомоги.
- Дізнайтеся про місцеві правила щодо відшкодування надання відповідних послуг лікування залежності від наркотичних речовин та пов'язаних із нею патологій. Можливе існування спеціальних правил щодо реалізації права на отримання термінової допомоги (наприклад, вагітним жінкам із залежністю від наркотичних речовин).

Проблеми, пов'язані з залежністю від наркотиків

- Інфекційні вірусні захворювання (гепатити та ВІЛ), а також туберкульоз та ЗПСШ (захворювання, що передаються статевим шляхом), розповсюдження яких пов'язане з вживанням наркотиків, становлять загрозу для всього населення.

Коментар експерта. В Україні наявні медико-технологічні документи <http://mtd.dec.gov.ua/index.php/uk/haluzevi-standarty-ta-klinichni-nastanovy>

- Вживання та залежність від важких наркотиків поширюється як епідемія серед споживачів наркотиків. Поріг виникнення залежності після пробного вживання, наприклад, дизайнерських наркотиків (речовини з психоактивним ефектом, але іншим хімічним складом, ніж вже відомі наркотичні засоби, що дозволяє уникнути відповідальності згідно діючого законодавства – прим. пер.), є низьким, що легко призводить до довготривалого зловживання.
- Хронічно залежні споживачі змушені продавати наркотики новим групам споживачів для забезпечення власного споживання. Ін'єкційне вживання наркотиків є звичайним явищем для посилення їх ефекту.
- Гепатити та ВІЛ поширюються внаслідок спільного використання голочок і шприців. Проведення ін'єкцій без дотримання правил гігієни викликає місцеві та системні інфекційні ускладнення, а також некрози та дистальні ампутації кінцівок.

Рівні надання медичної допомоги наркозалежним особам

Перша допомога та подальше лікування

- Внутрішньовенне передозування героїном та іншими опіоїдами може спричинити раптове пригнічення дихання. Специфічним лікуванням є введення налоксону, див [\[настанова 00886 Treatment of poisoning\]](#).
- Бупренорфін на даний час є найбільш поширеним опіоїдом для зловживання. Відповідь на налоксон є слабкою, особливо при змішаному вживанні, яке є дуже поширеним явищем, і седативні препарати відіграють при цьому ключову роль.

- Дизайнерські наркотичні препарати все частіше викликають побічні ефекти, які потребують невідкладної допомоги, але ці препарати не виявляються за допомогою стандартних скринінгових тестів. Вживання даних препаратів повинне бути запідозрено, якщо у пацієнта сплутана свідомість, але він не вживав алкоголь і скринінговий тест не виявив традиційних наркотичних препаратів.
- Після успішного надання першої медичної допомоги пацієнт повинен знаходитись під наглядом у відділенні невідкладної допомоги (залежно від локальних настанов надання допомоги).
- Психози, викликані амфетаміном або іншими стимуляторами, дизайнерськими препаратами або галюциногенами, є показанням до надання психіатричної допомоги, екстреної, якщо відповідають критеріям примусового лікування.
  - Психози часто є транзиторними, за винятком тих, які викликані дизайнерськими препаратами, що вимагає більш тривалого соматичного моніторингу. Направлення для подальшого лікування входить до обов'язків лікувальної психіатричної установи.
- Для забезпечення належного надання допомоги необхідним може бути екстрене лікування гострих симптомів відміни у осіб з опіоїдною залежністю, які госпіталізовані з приводу медичної проблеми, такої як, наприклад, септицемія, психіатрична патологія чи інше захворювання.
- В іншому випадку припинення вживання опіоїдів та замісна терапія для тих, хто прагне швидкої реабілітації, мають бути забезпечені спеціалізованими закладами [Настанова 00895 | Лікування залежних від н...].

Служби консультування з питань здоров'я

- Консультаційні послуги надаються анонімно.
- Служба надає консультації щодо інфекційних захворювань та захворювань, що передаються статевим шляхом, вакцинації проти гепатитів А і В, проводить тести на ВІЛ та гепатити, а також тести на вагітність, здійснює обмін шприців та голочок, видає презервативи та скеровує тих, хто має бажання отримати подальше лікування.
- До штату працівників, як правило, входять підготовлені медичні та соціальні працівники, а віднедавна і колишні споживачі наркотиків, які пройшли відповідне навчання.

Лікування синдрому відміни

- Спрямоване в основному на пацієнтів, які залежні від стимуляторів, дизайнерських наркотиків або опіатів
[Настанова 00895 | Лікування залежних від н...]
  - Часто спостерігається супутнє вживання бензодіазепінів при передозуванні: слід враховувати сильний потяг до наркотиків і ризик виникнення судом із втратою свідомості.
- Слід також враховувати можливу залежність від каннабісу.

Направлення на опіїдну замісну терапію

- Залежність від опіїдів часто потребує специфічної медикаментозної терапії, яка здійснюється у спеціалізованих закладах [Настанова 00895 | Лікування залежних від н...]. Дізнайтеся більше про місцеві нормативно-правові вимоги.

Реабілітація

- Передбачає довготривалу участь в реабілітаційних програмах або терапію в амбулаторних умовах, при необхідності в умовах стаціонару. Метою є утримання від вживання наркотиків або зменшення побічних ефектів
  - На початковому етапі відміни в умовах закладу підтримуються зусилля пацієнта у позбавленні від оточення активних споживачів.
- Рання ремісія триває 3-6 місяців, протягом якої підтримка має особливе значення. Деякі пацієнти на цій стадії можуть потребувати медикаментозного лікування психічних симптомів.
  - Терапія синдрому відміни при бензодіазепіновій залежності також часто проводиться на даному етапі, але її проведення повинне ґрунтуватися на індивідуальному підході.
- У разі необхідності подальша реабілітація може бути організована в рамках спеціальних служб первинної медичної допомоги або в програмі немедикаментозної відміни терапевтичних спільнот.
- Під час активної фази терапії, і особливо після неї, для багатьох пацієнтів корисними є групи підтримки, до яких входять колишні споживачі (АН - групи анонімних наркоманів).
- Значна частина тих, хто залежний від опіїдів і чий спроба утриматися виявилася невдалою, потребують замісної терапії
[Настанова 00895 | Лікування залежних від н...].

Рівні надання медичної допомоги особам з алкогольною залежністю

- Варіанти
  - Амбулаторний рівень підходить для багатьох: незначні втручання [настанова 00891 |Коротка бесіда про ризик...], амбулаторна детоксикація, дисульфірамова [настанова 00892 |Ліки, що використовуютьс...] [доказ В] [00711], налтрексонова [настанова 00892 |Ліки, що використовуютьс...] [доказ А] [02183] або акампросатна терапія [доказ С] [00012] в поєднанні зі зверненням у відповідний заклад для подальшого лікування [настанова 00892 |Ліки, що використовуютьс...]
  - Консультації з питань підтримки щодо зменшення споживання алкоголю у поєднанні з терапією налмефеном підходять для лікування легкої та помірної алкогольної залежності.
  - Передумовою для всіх процедур є відсутність необхідності детоксикації.
  - Детоксикація проводиться або у відділенні закладу первинної медичної допомоги (навантажувальна доза діазепаму [настанова 00893 |Лікування алкогольної аб...]) або у відділенні спеціалізованих закладів.
  - Синдром відміни у пацієнтів з порушеннями психіки повинен лікуватися в психіатричній лікарні.
- Важливою є взаємодія соціальних та медичних служб: для уникнення дублювання діяльності та запобігання ризику залишити пацієнтів без необхідної допомоги.
- Пацієнти з проблемами алкозалежності або наркозалежності часто мають психічні розлади, які потребують лікування, тому необхідною є співпраця зі спеціалізованими психіатричними закладами.
- Мотиваційна бесіда може допомогти скерувати пацієнта на лікування і реалізувати лікування. Різні методи лікування (когнітивно-поведінкова терапія, терапія, орієнтована на рішення, психодинамічна або міжособистісна терапія) або CRA (метод підкріплення у спільноті) або 12-ступінчасті програми є раціональними альтернативами.

Спеціальні лікувальні служби

- *Служби охорони праці та центри первинної медичної допомоги*
  - При алкогольній залежності на ранній стадії або при середній тяжкості, консультування та моніторинг споживання алкоголю разом із медикаментозним лікуванням налмефеном, налтрексоном або дисульфірамом є досить ефективними методами лікування.
- *Дезінтоксикаційні, реабілітаційні клініки та молодіжні клініки в підпорядкуванні громад або фондів*
  - Забезпечують надання амбулаторної медичної допомоги особам, які зловживають алкоголем або наркотиками, та їхнім сім'ям. Працівники цих закладів є спеціалістами у галузі охорони здоров'я та соціальної підтримки і працюють у складі багатопрофільної команди.
  - Амбулаторна детоксикація
  - Індивідуальна, сімейна або групова терапія
  - Консультування з соціальних проблем, лікування незначних проблем зі здоров'ям
  - Послуги надаються безкоштовно. Зазвичай час прийому узгоджується заздалегідь.
  - У деяких клініках надання консультації медсестрою може бути здійснене без попередньої домовленості.
- *Відділення детоксикації і відміни*
  - В умовах стаціонару пацієнту допомагають припинити вживання алкоголю або наркотиків протягом короткого періоду (5-12 днів).
  - Забезпечують фізичну реабілітацію та вирішення соціальних проблем
- *Реабілітаційні центри*
  - В стаціонарних умовах надаються послуги з детоксикації, відміни та реабілітації зазвичай протягом 4-6 тижнів, іноді довше
- *Заклади проживання підтримуючого типу*
  - Підходять для осіб, які потребують постійної підтримки та допомоги в забезпеченні самостійної життєдіяльності через обмеження фізичних можливостей.
  - Деякі заклади можуть забезпечувати їжею та послугами пральні тощо.

- Метою є забезпечити подальший перехід до нормального життя.
- Є заклади, що спеціалізуються на лікуванні хворих з алкогольною деменцією.
- *Асоціації пацієнтів/об'єднання*
  - Зареєстровані асоціації, керівництво якими здійснюють пацієнти наркологічних клінік. Об'єднання забезпечують подальше лікування і підтримку після завершення попереднього лікування.
- *АА групи (групи анонімних алкоголіків)*
  - Анонімні групи, засновані алкозалежними.
  - Подібні групи для родичів або друзів алкозалежних осіб називаються Al Аноп.
  - Групи приймають усіх алкозалежних осіб, членів їхніх сімей і друзів.
  - Групи надають можливість обговорювати проблеми, пов'язані з алкоголем, і підтримують намагання вести тверезий спосіб життя.
- *Психотерапія*
  - У деяких клініках та закладах використовуються різні режими психотерапії (когнітивна, поведінкова, коротка або сімейна терапія) та різні комбінації інших методів лікування, придатних для лікування алкогольної залежності.
- *Охорона праці*
  - Служби охорони праці на виробництві завжди повинні брати участь у перенаправленні працівників, які зловживають алкоголем або наркотиками, на лікування, в організації та плануванні лікування та реабілітації.

Пов'язані ресурси

- Кокранівські огляди [пов'язані 00094] [\[Providing care for an al...\]](#)

Настанови

- [Настанова 00886](#). Treatment of poisoning.
- [Настанова 00895](#). Лікування залежних від наркотиків.
- [Настанова 00891](#). Коротка бесіда про ризики вживання алкоголю.

- [Настанова 00892](#). Ліки, що використовуються при алкогольній залежності.
- [Настанова 00893](#). Лікування алкогольної абстиненції.

Доказові огляди Duodecim

- [Доказовий огляд 00711](#). Disulfiram for alcohol dependence.
Дата оновлення: 2018-01-02
Рівень доказовості: B
Резюме: In alcohol dependence, supervised disulfiram appears to be effective for reducing drinking days compared with placebo.
- [Доказовий огляд 02183](#). Naltrexone for alcohol dependence.
Дата оновлення: 2018-01-02
Рівень доказовості: A
Резюме: Naltrexone combined with psychosocial treatment is superior to placebo in preventing alcohol relapse and return to drinking.
- [Доказовий огляд 00012](#). Acamprosate for alcohol dependence.
Дата оновлення: 2018-01-02
Рівень доказовості: C
Резюме: Acamprosate may be more effective than placebo in the management of alcohol dependence.

Авторські права на оригінальні тексти належать Duodecim Medical Publications, Ltd.

Авторські права на додані коментарі експертів належать МОЗ України.

Published by arrangement with Duodecim Medical Publications Ltd., an imprint of Duodecim Medical Publications Ltd., Kaivokatu 10A, 00100 Helsinki, Finland.

Ідентифікатор: ebm00890   Ключ сортування: 040.002   Тип: EBM Guidelines

---

Дата оновлення англomовного оригіналу: 2017-09-08

Автор(и): Kaarlo Simojoki   Автор(и) попередніх версій статті: Antti HolopainenPekka Heinälä   Редактор(и): Heidi Alenius
Лінгвіст(и)-консультант(и) англomовної версії: Kristian Lampe   Видавець: Duodecim Medical Publications Ltd
Власник авторських прав: Duodecim Medical Publications Ltd

Навігаційні категорії
EBM Guidelines   Alcohol-related diseases   Administration

Ключові слова індексу
mesh: Cocaine   mesh: Substance-Related Disorders   mesh: drug   mesh: Heroin   mesh: Amphetamine
mesh: alcoholics anonymous   mesh: Opioid-Related Disorders   mesh: Mental Health Services   mesh: substitution treatment
mesh: Amphetamines   mesh: Commitment of Mentally Ill   mesh: mental health act   mesh: child protection act
mesh: Alcoholism   mesh: Rehabilitation   mesh: legislation of social work with intoxicant abusers   mesh: benzodiazepines
mesh: substance withdrawal treatment   mesh: maintenance therapy   speciality: Administration
speciality: Alcohol-related diseases   icpc-2: P15   icpc-2: P16   icpc-2: P18   icpc-2: P19